

RECÂÎ-ZÂDE AHMED CEVDET'İN RAMAZÂNİYYE'Sİ
The Ramâzaniyye of Recâî-Zâde Ahmed Cevdet

Ali YÖRÜR¹

¹ Öğr. Gör., Kastamonu Üniversitesi Rektörlük Türk Dili Bölümü, aliyorur@kastamonu.edu.tr, orcid.org/0000-0003-1434-2995

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

Geliş/Received: 10.09.2021
Kabul/Accepted: 27.10.2021

DOI:10.20322/littera.993918

Anahtar Kelimeler

Recâî-zâde Ahmed Cevdet,
Ramazâniyye, Klasik Türk
edebiyatı.

Öz

Klasik Türk edebiyatının öteden beri söylenegelen toplumdan uzak, sosyal hayattan kopuk ve hayalî olduğu iddialarının aksine Klasik Türk edebiyatı şairleri, içinde yaşadığı toplumun yaşayışını, geleneklerini, kültürel değerlerini şiirlerine yansıtmışlardır. Bu bağlamda şairler, Müslüman-Türk toplumunda çok önemli yere sahip olan Ramazan ayını da şiirlerine konu etmişler ve edebî bir üslupla dile getirmişlerdir.

Klasik Türk edebiyatı şairlerinin Ramazan ayının gelişini tebrik için yazdıkları ve devlet büyüklerine sundukları ramazâniyyeler, daha çok kaside şeklinde yazılan manzumelerdir. Ramazâniyyelerde; hilalin görünmesi, Ramazanın gelişi ve fazileti, sahur, iftar, camiler, Kadir gecesi gibi dinî kavramların yanı sıra folklorik ve kültürel sosyal hayatı ilgilendiren birçok konu mevcuttur. Bu bakımdan ramazâniyyeler, yazıldığı dönemdeki olaylara ayna tutması ve bunları klasik Türk edebiyatı şairinin gözüyle göstermesi bakımından önemlidir. Ramazâniyye türünde eser veren şairlerden birisi de Recâî-zâde Ahmed Cevdet'tir. Bu çalışmada 19. yüzyıl şairlerinden Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Ramazâniyye'sinin transkripsiyonlu metni verilip incelemesi yapılmıştır.

Keywords

Recâî-zâde Ahmed Cevdet,
Ramazâniyye, Classical
Turkish Literature.

ABSTRACT

The poets of Classical Turkish literature reflected the life, traditions, and cultural values of the society in which they lived in their poetry – contrary to claims made that it is far removed from society, disconnected from social life, and fictitious. In this context, many poets also featured the month of Ramadan (which holds a very important place in Muslim-Turkish society) in their poetry and did so in literary style.

Ramazâniyyes are poems – mainly in the form of odes – that were written by classical Turkish literature poets to felicitate the coming of the month of Ramadan and were presented by them to statesmen. They dealt with various religious concepts (e.g. the sighting of the crescent [moon], the arrival and virtue of Ramadan, sahur, iftar, mosques, laylat al-qadr), as well as topics related to folkloric and cultural/social life. From this point of view, Ramazâniyyes are important in that they mirror the events of the period in which they would have been written, and illustrates them through the eyes of the classical Turkish literature poet.

One of poets having Ramazâniyye works was Recâî-zâde Ahmed Cevdet. This study presented a transcribed version of Ramazâniyye of 19th century poet Recâî-zâde Ahmed Cevdet and analysed it.

Atıf/Citation: Yörür, A. (2021), "Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Ramazâniyye'si", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 7/4, 1644-1653.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Ali YÖRÜR, aliyorur@kastamonu.edu.tr

GİRİŞ

Edebiyat, hayatı kuşatan bir sanat dalı olması sebebiyle geniş imkânlarla sahiptir. Bu bakımdan edebî eserlerde; din ve dinin toplum hayatındaki tezahürleri, hemen her türlü ibadet, dine ait uygulamalar ve bunlara ait duygular ve düşünceler yoğun bir şekilde konu edilmiştir. Edebiyat ki hayata ve insana tutulan bir aynadır. Bu aynadan Ramazan ayı, dinî ve kültürel boyutu ve bütün uygulamalarıyla edebiyatımızın her alanında şair ve yazarların elinden günümüze kadar adeta bir *Ramazân Edebiyatı* kimliğiyle yansıtılmıştır. Ramazan veya oruç, dinî bir mevzu olarak işlendiği kadar sosyal ve edebî bir mevzu olarak da yüzyıllar boyunca edebî eserlerimizde işlenmiştir (Çelebioğlu 1998: 691). Edebiyatımızda bu kutsal ayın her türlü birikiminin çerçevesinde atasözleri ve deyimler üretilmiş, hatıra türü büyük bir zenginlik kazanmış, Ramazâniyyeler, Ramazan manileri, ilâhiler sayesinde bu aya mahsus edebî bir nüfûz sahası oluşmuştur (Yekbaş 2012: 175).

Ramazân kelimesi, Arapça “r-m-z” kökünden masdar olup “çok sıcak olmak, çok ısıtmak, yakmak” anlamlarına gelir. Özel anlamı ile Esmâ-i Hüsnâ'dan olduğu ve günahları yok edici manasına geldiği de bilinmektedir. Genel anlamı ile Ramazân, kamerî ayların dokuzuncusunun adıdır. Allah'ın adı ile karıştırılmaması için de yaygın olarak şehri Ramazân biçiminde kullanılmıştır. Bu tür eserlerde oruç, mahyalar, hilâli gözetleme, Ramazân sûfleri, iftar, imsak ve sahur vakti yapılanlar gibi birçok konu işlenmiştir (Yekbaş 2012: 175). Şairi ramazâniyye yazmaya iten sebeplerin başında din gelmektedir. Şair bu yolla zamanın devlet ve ülfet sahibi şahıslarından ihtiyacı olanı elde etmek, onun dikkatini çekmek istemiştir. Yine bu ayın bereketinden meydana gelecek maddî ve manevî değişiklikleri dile getirmek, âyet ve hadislerden faydalanarak nasihatlerde bulunmak da bu sebeplere eklenebilir (Ertan 1995: 62).

Klasik Türk edebiyatı şairlerinin Ramazân ayı vesilesiyle padişahlara, yüksek rütbeli kişilere ve hâmelerine sundukları çoğu kaside şeklindeki ramazâniyyelerin beyit sayısı genellikle on-yirmi arasında değişmektedir. Nesîb bölümünden sonra şiirin sunulduğu kişinin övülmesine geçilir. Enderunlu Fâzıl'ın on üç bendden oluşan terki-i bendi yanında gazel, murabba, mesnevi, ilâhi, tarih, tuyuğ, rubâî ve müfred gibi farklı nazım şekillerinde yazılan örnekler varsa da bunların sayısı çok azdır. XVII. yüzyıldan itibaren yazılmaya başlanan ramazâniyyeler XVIII. yüzyıl ve sonrasında yaygınlaşmıştır. En çok ramazâniyye yazan divan şairi bu türde on üç kasidesi bulunan Enderunlu Fâzıl'dır. Sâbit, Nazîm, Edirneli Kâmî, Nedîm, Koca Râgıb Paşa, Şeyh Galib, Enderunlu Vâsîf, Sünbülzâde Vehbî gibi isimler dikkat çeken ramazâniyye şairleri arasında sayılabilir (Uzun 2007: 439).

Ramazân konulu şiirleri sadece klasik edebiyatımızla sınırlandırmak hatalı olur. Zira bu gelenek kesintisiz olarak günümüze kadar sürmüş ve Tanzimat sonrası Türk edebiyatı metinleri içerisinde de yerini almıştır (Canım 2010: 202).

Ramazâniyyeler üzerine Mehmet Emin Ertan tarafından *Divan Edebiyatında Ramazaniyeler Üzerine İncelemeler* ismiyle bir doktora hazırlanmıştır (Ertan 1995). Yine Hakan Yekbaş tarafından *Ramazânı Divan Şiiri Metinlerinden Okumak* adıyla ramazâniyyeler üzerine kapsamlı bir inceleme yapılmıştır (Yekbaş 2012). Bu iki çalışmada; klasik Türk edebiyatında ramazâniyyesi veya Ramazânla ilgili farklı nazım şekilleriyle manzumeler

kaleme alan şairler ve şiirleri tespit edilmiştir. Bu tespit edilen şairlerin içinde Recâî-zâde Ahmed Cevdet ve *Ramazâniyye'si* yoktur. Biz bu çalışmada Recâî-zâde Ahmed Cevdet ve *Ramazâniyye'si*ni ele alacağız.

1. Recâî-zâde Ahmed Cevdet

1.1. Hayatı

Ahmed Cevdet İstanbul'da doğdu. Doğum tarihi bilinmemektedir. Reîsü'l-küttâb Mehmed Recâî Efendi'nin torunudur. Babası şair İbrahim Münîb Efendi'dir. *Dîvânçe*'nin Millet Kütüphanesi Ali Emiri Manzum 85 numarada kayıtlı bulunan nüshasında, şairin dedesinin babası Borlulu Halil Ağa'ya kadar uzanan bir soy ağacı yer almaktadır. Ahmed Cevdet'in tahsil hayatına dair kaynaklarda ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Ancak eserlerinden zamanın ölçüleri içinde iyi bir tahsil görmüş olduğu anlaşılmaktadır. *Fatin Tezkiresi*'nde Arapça ve Farsça öğrendiği, eğitiminin ardından Bâb-ı Âlî Dâhiliye Kalemî'ne memur olarak girdiği ifade edilmektedir. Cevdet, bu görevdeyken İstanbul'da çıkan bir veba salgınında 1247/1831 yılında vefat etti. Kabrinin yeri belli değildir. (Yekbaş 2014; Abdülkadiroğlu-Sarı 2009: 324; Çiftçi 2017: 71; Şemseddin Sami 1996: c.3, 1847; *Dîvânçe*, vr. 1a).

1.2. Eserleri

1.2.1. Dîvânçe: Tamamı 998 beyit olan *Dîvânçe*'nin bilinen dört yazma nüshası vardır: 1. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 807, 32 vr. 2. İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, TY 2847, 33 vr. 3. Millet Kütüphanesi AE Mnz, Nr. 84, 33 vr, 4. Millet Kütüphanesi AE Mnz Nr. 85, 37 vr. *Dîvânçe*'de bir münacat, 1 ramazâniyye, 1 bahâriyye¹, 2 manzum mektup, 3 muhammes, 1 terkîb-i bend, 1 müsemmen, 3 tazmin, 2 tahmis (biri nâ-tamâm), terci'-i bend, 10 tarih², 1 müstezad, 1 şarkı, 1 beyt-i müşterek, 24 gazel (sekizi nâ-tamâm), 1 şarkı ve müfredler bulunmaktadır.

1.2.2. Nevâdirü'l-Âsâr fî Mütâla'atî'l-Eş'âr: Ahmed Cevdet Efendi'nin en hacimli eseridir. Beyit derlemelerinden oluşmaktadır. Şairin edebî zevkinin mahsulü olarak ortaya çıkmış bu derleme eserde, klasik edebiyatın değişik yüzyıllarda yaşamış şairlerinden seçmeler yapılmıştır. Muhtelif dîvân ve mecmualardan seçilerek *elifbâ* üzere tertiplenmiş dört binin üzerinde beyti ihtiva eden Nevâdirü'l-Âsâr, Recâî-zâdelerin konağında yapılan toplantılarda okunan beyitlerden ortaya çıkmış bir eserdir. Kitabı derleyen ve neşreden Recâî-zâde Cevdet'in kardeşi Mustafa Sâmîl Bey (ö. 1256/1840)'dir. Mustafa Sâmîl Bey, eseri ağabeyinin vefatından sonra neşretmiştir. Eser, Bulak'ta 1256/1840 yılında 179 sayfa hâlinde nesta'lik hat ile basılmıştır *Nevâdirü'l-Âsâr*, bugünkü harflerle yayımlanmıştır (Abdülkadiroğlu-Sarı 1998).

¹ Bahariye tarafımızdan yayımlanmıştır. Bkz. "Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Ali Paşa'ya Sunduğu Bahâriyye'si", RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, sayı: 22, s. 608-615.

² Tarih manzumeleri tarafımızdan yayımlanmıştır. Bkz. "Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Tarih Manzumeleri", Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature, Cilt: 7, Sayı: 2, s. 507-522.

1.2.3. Zînetü'l-Mecâlis: Bir mısra derlemesidir. *Elifbâ* tertibi üzerine sıralanmıştır. Eserde numaralanmış 1025, numara dışı 42 olmak üzere toplam 1067 mısra vardır. *Zînetü'l-Mecâlis*, bugünkü harflerle yayımlanmıştır (Abdülkadiroğlu 1994).

2. Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Ramazâniyye'si

Çalışmamıza konu olan Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in *Ramazâniyye'si*, şairin *Dîvânçesi*'nde yer almaktadır.

Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in *Ramazâniyye'si* 25 beyitten oluşmaktadır. Eser, kaside nazım şekliyle ve aruzun *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* kalıbıyla yazılmıştır.

Recâî-zâde Ahmed Cevdet *Ramazâniyye'sine*, ramazanın rindleri perişan halde bulup geldiğine pişman olduğunu söyleyerek başlamaktadır:

Buldi ol mertebe rindânı perîşân ramazân
Bu sene geldigine oldı peşimân ramazân (1)

Daha sonra ramazanın acele ile çok çabuk gelerek onları şaşırttığını ve kendisine hayran bıraktığını ifade etmektedir:

Geldi *İzmir'e* vaqıtsız yine *Mağnisa'dan*
Neden oldı 'acabâ böyle şitâbân ramazân (4)

Bir geliş geldi ki birden bire şaşdıķ kaldıķ
Kendine itdi bizi vâlih ü ĥayrân ramazân (5)

Ramazâniyye'nin H. 1241 (M. 1826) yılında yazıldığını da söyler:

Hele gösterdi bize biñ iki yüz kırık birde
Nişf-ı şa'bânda âyîne-i devrân ramazân (6)

İstanbul camileri ile taşra camilerini kıyaslar. Taşra camilerinin her ne kadar güzellerin toplanma sebebi olsa da İstanbul camilerine benzemeyeceğini ifade eder:

Taşra câmi'leri *İstanbul'a* benzer mi 'aceb
Olsa da bâ'îş-i cem'iyet-i ĥübân ramazân (8)

Şair, ramazan ayının bahar ayında gelişinin sebebini lütfunu ilan etmek olduğunu söyleyerek hüsn-i talil yapmıştır:

Vaktini böyle bahâra düşürüp gelmekden
Niyyeti eylemedir luţfını i'lân ramazân (9)

Sonra şair, Süleyman Paşa'yı övdüğü medhiye bölümüne geçmektedir:

Bir veliyyü'n-ni'amım var ki benim 'âlemde
Aña her gice olur halkla mihmân ramazân (10)

Şevğine geldi yine bir senelik merhâleden
Tayy idüp arzı beyâbân be-beyâbân ramazân (11)

.....

Ey kerem-kâr-ı cihân çekme gam inşâ'allâh
Bu sene saña bâ'îş-i ğufrân ramazân (14)

Mübarek gecelerde camilerin kandillerle süslenmesine ilave olarak bazı farklı uygulamalar da yapılmakta idi. Örneğin Ramazan ayında tek minareli camilerde mahya kurulamadığından, minarenin şerefesinden revak sütunlarına halat gerilerek halkalarla ikinci bir ipe bağlanan kandiller, halatın üzerinden aşağıya doğru kaydırılarak bir tür yıldız kayması gösterisi yapılır, buna da 'kandil uçurtma' denilirdi. Cami avlusuna toplanan halk bu gösteriyi heyecanla izlerdi (Ünver 1995: 10):

Mum donanması idüp sâha-i iclâinde
İtdi *kandîl* uçuran mülhidi süzân ramazân (12)

Şair, Ramazâniyye'nin son bölümünde kendisi gibi lütuf kapısında nasiplenen birisini gördüğünü ama iflas düşüncesiyle gözlerinin karardığını, dünyanın ona zindan olduğunu söyler. Artık bayrama da on gün kaldığını, acaba kendisine ne zaman yardım edileceğini ve bu durumun içine dert olduğunu ifade eder:

Cevdet-âsâ der-i luţfuñda tene'um iderek
Gerçi gördüm hele bir hâlîme çesbân ramazân (18)

Lîk fikr-i ğam-ı iflâs ile çeşm kararup
Oldı dünyâ gibi şimdi baña zindân ramazân (19)

İşte bayram da gelüp çatmada on gün kaldı
Ne zamân eyler 'aceb bizlere ihsân ramazân (20)

Bu kuruntuyla oruç da içime derd oldı
Hâlîmi añlâsa da eylese dermân ramazân (21)

Ramazâniyye'nin sonunda, başışlayıcı ve merhametli olan Allah'tan Süleyman Paşa'nın her gecesini Kadir, her gününü bayram etmesini ve daha nice Şaban-Ramazan ayı göstermesini ister:

Her giceñ kadr ü günññ 'îd iderek Rabb-i ğafûr
Göstere böyle saña bir nice şa'bân ramazân (25)

3. Ramazâniyye'nin Metni

Recâî-zâde Ahmed Cevdet Divânçesi'nde bulunan Ramazâniyye'nin dört farklı nüshası karşılaştırılarak transkripsiyonlu metni verilmiştir.

RAMAZÂNİYYE-İ RA'NÂ DER-SİTÂYİŞ-İ SÜLEYMÂN³ PAŞA⁴

Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün

...--/...--/...--/...--

1. Buldı ol mertebe rindânı perîşân ramazân
Bu sene geldigine oldu peşimân ramazân
2. N'ola ağlarsam üç aylarda oruc nâmında
Bir mehe kıldı beni dün gice şa'bân ramazân
3. Varımı bezlile itdim o perîyi da'vet
Çomadı bende yine şervet ü sāmân ramazân
4. Geldi *İzmir'e* vakitsiz yine *Mağnisa'dan*
Neden oldu 'acabâ böyle şitâbân ramazân
5. Bir geliş geldi ki birden bire şaşdıķ kaldıķ
Kendine itdi bizi vâlih ü hayrân ramazân
6. Hele gösterdi bize biñ iki yüz kırık birde
Nişf-ı şa'bânda âyine-i devrân ramazân
7. Her gün iftâriyle ağırlayarak şüfiyi
İtdi kâbûs gibi böyle girân-cân ramazân
8. Taşra cāmi'leri *İstanbul'a* benzer mi 'aceb
Olsa da bâ'îş-i cem'iyet-i hûbân ramazân

³ 'Alî: İ1.

⁴ Esas alınan nüsha: **M1**: Millet Kütüphanesi AE Mnz. Nr. 85. Diğer Nüshalar:

M2: Millet Kütüphanesi AE Mnz. Nr. 84.

İ1: İstanbul Üniversitesi TY Nr. 807.

İ2: İstanbul Üniversitesi TY Nr. 2847.

9. Vaktini böyle bahâra düşürüp gelmekden
Niyyeti eylemedir luğfını i'lân ramazân
10. Bir veliyyü'n-ni'amım var ki benim 'âlemde
Aña her gice olur hâlkla mihmân ramazân
11. Şevkine geldi yine bir senelik merhâleden
Tayy idüp arzı beyâbân be-beyâbân ramazân
12. Mum donanması idüp sâha-i iclâinde
İtdi kandîl uçuran mülhidi süzân ramazân
13. Meş'al-i luğfına nisbet ile *Tire Aydın*
İdeli gümrük-i *İzmir*'i çerâgân ramazân
14. Ey kerem-kâr-ı cihân çekme gam inşâ'allâh
Bu sene saña olur bâ'îş-i ğufrân ramazân
15. H'ân-ı ihsân-ı ferâvânîñ ile tok toyumuz
Oldı aç gözlileriñ derdine dermân ramazân
16. Hândân tavrı yapup şimdi ta'âmîñla seniñ
Başladı eylemege da'vet-i yârân ramazân
17. Ba'dezîn besleyemez sencileyin kimse anı
Tıramaz olsa da bir şehrde mihmân ramazân
18. **Cevdet**-âsâ der-i luğfuñda tene''um iderek
Gerçi gördüm hele bir hâlîme çesbân ramazân
19. Lîk fikr-i gam-ı iflâs ile çeşm kararup
Oldı dünyâ gibi şimdi baña zindân ramazân
20. İşte bayram da gelüp çatmada on gün kaldı
Ne zamân eyler 'aceb bizlere ihsân ramazân

21. Bu⁵ kuruntuyla oruç da içime derd oldı
Hâlimi aňlasa da eylese dermân ramazân
22. Şâ'iriyetle varup böyle zügürt oldığıma
Nice⁶ zor ile bu yıl itdi peşimân ramazân
23. Bir sene rāhat iderdik elem-i maşrafdan
Geldigi semte yine olsa hırāmân ramazân
24. Şu gūne hürmet ile saçmaladım 'afv eyle
Ey olan her günü her sâ'ati her ān ramazân
25. Her giceñ qadr ü günüñ 'id iderek Rabb-i ğafūr
Göstere böyle saña bir nice şa'bân ramazân

⁵ bir: i2, M2.

⁶ beni: i1, i2, M2.

SONUÇ

Klasik Türk edebiyatında, Ramazan ayının getirdiği heyecan ve bu ayda yapılan dinî vecibelerin yanı sıra sosyal hayat, şairlerin kendi kaleminden aktarılmaya çalışılmıştır. Hilalin görülmesiyle top atılarak halka ilan edilmesi, bereket ve rahmet ayı olan Ramazanın sevinçle karşılanması, çarşı pazardaki iftar ve sahur telaşı şairlere konu edilmiştir. 19. yüzyıl şairlerinden Recâî-zâde Ahmed Cevdet de bir ramazâniyye telif ederek Süleyman Paşa'ya sunmuştur. Kaside nazım şekli ile yazılan manzume 25 beyittir.

Hakkında fazla bilgi bulunmayan bir ramazâniyye'yi ortaya koyan bu çalışmanın hem alana hem de bu alanda çalışacaklara katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim (1994). *Zînetü'l-Mecâlis*, Ankara: THK Matbaası.

Abdülkadiroğlu, Abdülkerim; Sarı, Mehmet (1998). *Nevâdirü'l-Asâr fî Mütâlaa'ti'l-Eş'âr*, Ankara: Anıl Matbaası.

Abdülkerim, Abdülkadiroğlu; Sarı, Mehmet (2009). "Külliyât-ı Recâî-zâde Ahmed Cevdet (Nevâdirü'l-âsâr, Zînetü'l-Mecâlis, Dîvânçe", *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 39, s. 323-333.

Ahmed Cevdet. *Dîvânçe*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 807.

Ahmed Cevdet. *Dîvânçe*, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi TY No: 2847.

Ahmed Cevdet. *Dîvânçe*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri No: 84.

Ahmed Cevdet. *Dîvânçe*, Millet Kütüphanesi Ali Emiri No: 85.

Canım, Rıdvan (2010). *Divan Edebiyatında Türler*, Ankara: Grafiker Yayınları.

Çelebioğlu, Âmil (1998). "Edebiyatımızda Ramazan", *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları*, İstanbul: MEB Yayınları.

Çiftçi, Ömer (2017). (e-kitap). *Fatin Tezkiresi (Hâtimetü'l-Eşâr)*. <https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/55976,fatin-tezkiresi-pdf.pdf?0> [25.08.2021]

Ertan, Mehmet Emin (1995). *Divan Edebiyatında Ramazaniyyeler Üzerine İncelemeler*, Doktora Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.

Şemseddin Sami (1996). *Kâmûsu'l-A'lâm*, Cilt 3, Ankara: Kaşgar Neşriyat.

Uzun, Mustafa (2007). "Ramazâniyye", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, C. 34.

Ünver, Süheyl (1995). *İstanbul Risaleleri*, İstanbul: İ.B.Ş.B. Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları.

Yekbaş, Hakan (2012). "Ramazanı Divan Şiiri Metinlerinden Okumak", *Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 6.

Yekbaş, Hakan (2014). "Cevdet, Recâî-zâde Ahmed Cevdet", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü (TEİS)*.

<http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/cevdet-recaizade-ahmed> [01.09.2021]

Yörür, Ali (2021). "Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Ali Paşa'ya Sunduğu Bahâriyye'si", *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 22.

Yörür, Ali (2021). "Recâî-zâde Ahmed Cevdet'in Tarih Manzumeleri", *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, Cilt: 7, Sayı: 2.